

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ІСТОРІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник директора з
навчально-методичної та
науково-педагогічної роботи

Т.М. Марченко
«20» червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«Парадигма сучасної зарубіжної історіографії»

Галузь знань

**В Культура, мистецтво,
гуманітарні науки**

Спеціальність

В9 Історія та археологія

Освітня програма

Історія та археологія

Рівень освіти

третій (освітньо-науковий)

Дніпро 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю В9 «Історія та археологія», ОНП «Історія та археологія»

Мова навчання - українська

Розробники:

Докашенко Г.П. – доктор історичних наук, професор

Стуканова Ю.Р. – кандидат історичних наук, доцент

Робоча програма перезатверджена на засіданні кафедри вітчизняної та зарубіжної історії

Протокол від “24” травня 2025 року № 9

Робочу програму схвалено Науково-методичною радою ПІМ

Протокол від “20 ” червня 2025 року № 6

Голова Науково-методичної ради

Марченко Т.М.

ЗМІСТ

Розподіл загального навчального часу	4
Пояснювальна записка	5
1. Мета та завдання навчальної дисципліни	7
2. Програма навчальної дисципліни	8
3. Засоби діагностики	9
	10
4. Форми підсумкового контролю	
Рекомендована література	
5.1. Основна література	
5.2. Додаткова література	12

РОЗПОДІЛ ЗАГАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

навчальної дисципліни

«Парадигма сучасної зарубіжної історіографії»

	Форма навчання – очна
Курс	2
Всього (годин/кредитів)	150/5
Аудиторних занять (год)	50
Лекцій Л (год)	30
Лабораторних занять (год)	
Семінарські заняття (год)	30
Самостійна робота (год)	90
Самостійна робота під контролем викладача (год)	
Консультативна робота (год)	
Поточний контроль КТ (контрольна точка - кількість одиниць)	4
Залікових модулів ЗалМ	1
Змістовних модулів ЗМ	4
Контрольна робота змістовного модуля КРЗМ	4
Контрольна робота залікового модуля КРЗалМ	1
Підсумковий контроль	екзамен

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» за освітньо-науковою програмою є обов'язковою освітньою компонентою.

Сучасне швидке оновлення історичної науки, стрімке зміщення акцентів у людській системі цінностей, зміна векторів наукового пошуку актуалізують проблеми визначення методологічних засад історіографічної компетентності історичної освіти, в тому числі і зарубіжної, сучасної історіографії зарубіжних країн.

Навчальна дисципліна «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» покликана розширити та узагальнити знання молодих науковців щодо сучасної зарубіжної історіографії. Аспіранти отримають конкретний матеріал до виконання власних дослідних завдань, які можуть бути спрямовані на вивчення історії зарубіжних країн через методологічні засади історіографії, як складової частини світової історичної науки.

Даний курс вводить аспірантів в основне коло існуючих в європейських країнах проблем методології історіографії, знайомить з дискусійними, проблемними напрямками сучасної історіографії, функціонування окремих історичних напрямків та шкіл. Усе це дозволить не лише розширити гуманітарні та теоретико - історіографічні обрії молодих науковців, але й повинно стимулювати їх власний дослідницький пошук вирішення проблем, пов'язаних з конкретними історичними подіями і особистостями їх досліджень.

У ході вивчення цього курсу передбачається читання лекцій, проведення практичних занять у вигляді семінарів, колоквіумів, диспутів, міні наукових конференцій, самостійної роботи слухачів курсу, опрацюванню рекомендованих джерел.

У процесі навчання формується здатність самостійно мислити, аргументовано висловлювати свою точку зору щодо конкретних проблем зарубіжної історіографії, проблем історіографії, та історії взагалі, формування професійно-орієнтованих компетенцій майбутніх спеціалістів.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» є введення аспірантів у коло основних теоретико - методологічних питань історіографії як складової історичної освіти, яка вивчає процес виникнення, сприйняття і поширення історичних знань, змін в організації та методах їх отримання, виконанні певних соціальних функцій в зарубіжних країнах. Історіографія, як наука і навчальна дисципліна, прагне якомога повніше реконструювати шлях формування історичних знань та їхню значущість як для створення, доповнення або зміни історичної картини, так і для обслуговування пізнавальних потреб вітчизняного та зарубіжного соціуму в цілому.

1.2. **Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» є:

- ознайомити аспірантів з методологічними особливостями сучасної європейської історіографії;
- представити нинішній стан європейської історичної науки в її інтернаціональних вимірах та, вибірково, національних європейських особливостях;
- поглиблювати вивчення світоглядного складника, що включає в себе ідеологічну компоненту - систему ідей і цінностей історика, з позицій яких він сприймає і пояснює навколишній світ;
- ознайомити аспірантів з методологічною (теоретичною) складовою, що передбачає наявність у дослідника знань про мету, принципи і засоби (методи) здійснення історичного пізнання, а також його приналежність до визначеного наукового напрямку, школи, інституції;
- залучити до фактологічної (джерельної) основи, пов'язаної з умінням дослідника працювати з історичними джерелами і реконструювати на їх підставі минулу дійсність;
- сформувати соціально-культурний вимір, який забезпечує присутність у створюваних істориком знаннях впливів соціального (родинного) оточення, його ментальних структур, зокрема історичної пам'яті;
- поглибити психологічну компоненту, що відображає присутність індивідуально-емоційних переживань, симпатій та антипатій історика у здобутих ним знаннях;

- сформувати мовно лінгвістичну основу, яка передбачає використання дослідником відповідного вербального представлення історичної інформації, яке забезпечує зрозумілу й прийнятну для фахівців інтерпретацію історичних знань.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні опанувати такі компетентності:

Загальні:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері історії та археології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності;

Знання і розуміння предметної області історії та археології, володіння основами критичного мислення.

Здатність працювати в міжнародному контексті, проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності.

Спеціальні (фахові)

Здатність обрати найбільш релевантні методи, методика та підходи для здійснення досліджень в галузі історії та археології.

Здатність визначати рівень об'єктивності фактологічної основи в різних видах джерел і академічних текстів, встановлювати та оцінювати достовірність та репрезентативність інформації

По завершенні вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні досягти таких **результатів навчання**:

Використовувати сучасні теоретичні та методологічні досягнення історичної та педагогічної науки.

Виділяти невирішені проблеми та прогалини в історіографічному масиві.

Класифікувати різновидові історичні джерела.

Детально планувати наукове дослідження для вирішення важливої задачі в галузі історії та/або археології, постійно вдосконалювати знання, вміння, навички.

Працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проєкти у сфері історії, зокрема дослідження гібридних загроз, та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» має велике значення у справі формування сучасного історичного світогляду молодих науковців.

Навчальний матеріал курсу «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» організовано за *лінійним принципом*, тобто змістовна лінія навчального матеріалу реалізується систематично і послідовно.

Змістовний модуль 1. Предмет історіографічних студій. Об'єкт і предмет історіографії зарубіжних країн.

Історіографічна теорія як узагальнене теоретичне знання про конкретний стан історичного пізнання у його найсуттєвіших соціокультурних вимірах. Природа історіографії та її місце у процесі історичного пізнання. Методи історіографії та понятійний апарат. Об'єкт і предмет історіографії європейських країн. Категоріальний апарат. Характеристика концептуальних підходів та альтернативних доктрин в історичній тематиці.

Змістовний модуль 2. Історія історичної думки в зарубіжних країнах Європи до середини ХХ ст. Зародження і розвиток американської історіографії.

Від античності до класичного історизму. Від модерну до постмодерну в історіографії. Найважливіші фактори і тенденції світового розвитку. Основні напрями змін у духовній, політичній, геополітичній, ідеологічній та економічній сферах життя суспільств, їх висвітлення в історіографічних творах. Війни в історичній ретроспективі. Історія сучасного світу як предмет наукового аналізу. Взаємовплив історії та сучасності. Історія і ідеологія. Історія і політика.

Змістовний модуль 3. Основні риси розвитку зарубіжної історіографії в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Особливості інтелектуальної ситуації. Етапи і напрями розвитку історичних студій. "Нова історична наука". Постмодерністський виклик та історична думка. Проблема історичного синтезу. Школа «Анналів». Історична наука Федеративної Республіки Німеччини. Історична наука у Великій Британії. Історична наука у Франції. Міжнародне співробітництво істориків.

Змістовний модуль № 4. Нові тенденції розвитку історичної науки в країнах Центральної та Східної Європи.

Актуальність в історії. Історичний досвід і сучасність. Поняття «історичної свідомості», його співвідношення з суспільною свідомістю. Історична наука та історична свідомість. Виклик постмодернізму і перспективи нової культурної й інтелектуальної історії. Від ідеологічного диктату до свободи наукової творчості. Сучасна історична наука в Росії. Історична наука в Польщі. Історичні дослідження в Чехії. Історична наука в Болгарії.

3. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ для доктора філософії спеціальності В9 «Історія та археологія»

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти повинні:

знати:

- предмет і об'єкт зарубіжної історіографії;
- основи методології історіографії західних і східних країн Європи, американської історіографії;
- особливості понять «методологія» та «зарубіжна» історіографія, які можна визначити, виходячи з розуміння загального і особливого в науковому пізнанні. Як і в кожній науці, історичне знання створюється за певними моделями-взірцями - *парадигмами*, які містять в собі сукупність поширених і прийнятих на даний час світоглядних та наукових поглядів, інструментарій, котрі забезпечують виконання дослідницької програми з наступною інтеграцією здобутого знання у загальну наукову картину світу;
- основні історіографічні концепції та теорії і притаманні їм властиві всі головні компоненти пізнавальної діяльності - творення історіографічних фактів, їх генералізація (узагальнення) і конструювання теоретичних історіографічних знань;

вміти:

- здійснювати пошук джерелознавчої інформації (робота з каталогами бібліотек, науковими статтями, монографіями, матеріалами архівів), складати бібліографічний список за визначеною темою;
- виокремлювати в сучасній історіографії два основні рівні методів історіографічного пізнання: (1) методи конкретного історіографічного аналізу і (2) методи історіографічного синтезу;
- визначити внутрішню логіку історичної науки, механізми виникнення та зміни історичних ідей і концепцій, спрямованих на сциєнтистський (науковий) принцип вивчення минулого;

- вільно оперувати категоріями історіографічної теорії, застосовувати їх в практичній дослідницькій діяльності.

Вміння (за рівнем сформованості) та знання	Завдання діяльності	Функції у виробничій сфері
<p>Аспірант повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основи методології зарубіжної історіографії; - особливості поняття "світова" історіографія, яке можна визначити, виходячи з розуміння загального і особливого в науковому пізнанні; - основні історіографічні концепції та теорії і притаманні їм властиві всі головні компоненти пізнавальної діяльності. 	<p>Здійснювати самостійні дослідження в галузі історії</p>	<p>Науково-дослідницька. освітянська</p>
<p>Аспірант повинен уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здійснювати пошук джерелознавчої інформації (робота з каталогами бібліотек, науковими статтями, монографіями, матеріалами архівів), складати бібліографічний список за визначеною темою; - усвідомлювати внутрішню логіку історичної науки, механізмів виникнення та зміни історичних ідей і концепцій; 	<p>Володіти двома основними рівнями методів історіографічного пізнання: методом конкретного історіографічного аналізу і методом історіографічного синтезу;</p>	<p>Освітянська, методична</p>

4. ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль покликаний об'єктивно підтвердити досягнутий рівень навченості, визначити ступінь сформованості навичок та умінь студентів на кінець певного етапу навчання.

Формою підсумкового контролю є екзамен. Екзамен з навчальної дисципліни «Парадигма сучасної зарубіжної історіографії» контролює рівень засвоєння аспірантами теоретичного матеріалу та набуття ними навичок і умінь його застосування у практичній діяльності на підставі результатів поточного контролю впродовж вивчення дисципліни. Загальна оцінка складається з суми балів за контрольні точки та контрольні роботи змістових модулів, набраних упродовж навчального семестру (60 %), та суми за балів, отриманих за відповідь на екзамені (40 %).

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за 100-бальною шкалою

Шкала оцінювання рівня навчальних досягнень аспірантів:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним

			вивченням дисципліни
--	--	--	-------------------------

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

5.1. ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Джадт Тоні, Снайдер Тімоті. Роздуми про двадцяте століття/ перекл. з англ. П.Грицак. Львів: Човен, 2019. 384 с.
2. Дюпон-Мельниченко Ж.Б., Ададуrow В. Французька історіографія ХХ століття Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів: Класика, 2001. 170 с.
3. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. Львів: Літопис, 2004. 384 с.
4. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів: Львівський державний університет ім. Ів. Франка, 1999. 226 с.
5. Зашкільняк Л.О. Сучасна світова історіографія / Л. О. Зашкільняк. Львів: ПАИС, 2007. 312 с.
6. Історична наука : термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. / за ред. В. М. Литвин, В. І. Гусев, А. Г. Слюсаренко та ін. К: Вища школа, 2002.
7. Колінвуд Р.Дж. Ідея історії. К.: Основи, 1996. 615 с.
8. Мейс Джеймс Україна: матеріалізація привидів/ упоряд.Н.Дзюбенко-Мейс.кїїв: Кліо, 2021. 688 с.
9. Нові перспективи історіописання / за ред. П.Берка. К: «Ніка-Центр», 2004. 379 с.
10. Шапіро Бен. Смысл історії. Як розум і мораль зумовили велич Заходу/ перекл. з англ. Г.Шпак. Кїїв; Наш формат, 2022. 208 с.

5.2. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Гобсбаум Е. Вік екстремізму. Коротка історія ХХ віку. 1914-1991. К., 2001.
2. Горобець В. "Нова соціальна історія": можливі українські перспективи у світлі європейських досягнень і проблем // Історія та історіографія в Європі. - К., 2003. - Вип. 1-2.
3. Дисциплінарні виміри української історіографії: Колективна монографія / Відп. та кер. авт. кол. О. А. Удод. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 462 с.
4. Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Гол. ред. В. Смолий; відп. ред. І. Колесник. - К., 2005-2006. - Вип. 1-2.

5. Заярнюк А. Про те, як соціальна історія ставала культурною // Україна модерна. - Київ; Львів, 2005. - Ч. 9.
6. Історик і Влада. Колективна монографія / Відп. ред. В. Смолій; Тв. кер. проекту І. Колесник; Авт. кол.: В. Андреев, О. Богдашина, В. Ващенко, І. Верба, Д. Вирський, Л. Зашкільняк, Я. Калакура, А. Киридони, Ю. Кісельова, В. Масненко, В. Осін, А. Острячко, С. Світленко, О. Удод, В. Яремчук, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України НАН України, 2016. – 543 с.
7. Історіографічний словник. Навчальний посібник для студентів історичних факультетів університетів / За ред. С. І. Посохова. - Х.: вид-во Харків. ун-ту, 2004. – 348 с.
8. Історія та історіографія в Європі: Зб. наук, праць. Редактори С. і. Стельмах, Г. Хаусман. - К., 2003-2004. - Вип. 1, 2-3.
9. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій. - К., 2004.
10. Кені П. Карнавал революції. Центральна Європа 1989 року. - К., 2006.
11. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Зі статтею Ганса-Георга Гадамера. - К., 2006.
12. Колесник І.І. Українська історіографія XVIII - поч. XX ст. - К., 2000.
13. Мак-Нил В. Піднесення Заходу: історія людського суспільства. Пер. з англ. А. С. Волинський та ін. - К., 2002.
14. Маланчук-Рибак О. Жінка в історії. Навчальна хрестоматія для студентів історичних та гуманітарних факультетів університетів. - Львів, 2002.
15. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. - К., 1994 -Т. 1-2.
16. Присяжнюк Ю. Ментальність і ремесло історика. Методологічна парадигма селянствознавчих студій в Україні на зламі XX-XXI ст. - Черкаси, 2006.
17. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. Панорама сучасної науки / Пер. з фр. В. Шовкун. - К., 1998.
18. Удод О. А. Україна: філософія історії. - К., 2003.
19. Українська наукова термінологія. Історія та сучасний стан. – К.: Наукова думка, 2015. – 118 с.
20. Чакраворті-Співак Гаятрі. В інших світах. Есеї з питань культурної політики. - К., 2006.
21. Яковенко Н. Вступ до історії / Наталя Яковенко. – К.: Критика, 2007. – 376 с.